

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ "ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА"

На правах рукопису

ЯВОРСЬКА
ЖАННА БРОНІСЛАВІВНА

ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ТА СПОСОБИ ЗМЕНШЕННЯ УПРАВ -
ЛІНСЬКОГО РИЗИКУ В СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИ -
СМСТВА

Спеціальність : 08.06.02. - Менеджмент

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

688.012.32

ЛННБ України ім.В.Стефаника

Ав: 36.464

00760757 (W)

Дисертація є ретровидом наукової праці з економіки.

Робота виконана у Державному університеті "Львівська політехніка".

- Науковий керівник - доктор економічних наук, професор, академік Академії підприємництва та менеджменту України КУЗЬМІН Олег Євгенович
- Офіційні опоненти - доктор економічних наук, професор, КОЗОРИЗ Марія Андріївна.
- кандидат економічних наук, доцент, СКИБІНСЬКИЙ Станіслав Володимирович.
- Провідна організація - Львівський державний університет ім. ІВАНА ФРАНКА.

Захист відбудеться "30" грудня 1996 року о "12" години на засіданні Спеціалізованої Вченої Ради К 04.06.07 зі захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук /при Державному університеті "Львівська політехніка"/ за адресою: 290646 м. Львів-13, вул. С. Бандери, 12, IV корпус, кімн. 406.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Державного університету "Львівська політехніка".

Автореферат розісланий "29" листопада 1996 р.

Вчений секретар
Спеціалізованої Вченої Ради
кандидат економічних наук

І. Н. ПАШЕНКО

1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

1.1. АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Важливим аспектом сучасного менеджменту підприємства є економічна оцінка та способи зменшення управлінського ризику, який виникає в процесі виробничо-господарської діяльності. Рівень управлінського ризику визначає фінансове становище підприємства, ефективність зовнішньоекономічних зв'язків, можливість залучення інвестиційних коштів.

Однак у практиці українських підприємств управлінський ризик враховується не повністю, а розробкою способів його зменшення ніхто не займається. Однією з причин цього є недосконала методична база. Застосування обґрунтованих методик дозволило би менеджерам професійно управляти ризиками в системі служб та підрозділів підприємства. Відсутність точної інформації про розміри та сфери виникнення ризиків може стати причиною відмови у наданні банківського кредиту, в іноземному партнерстві. Це призводить до фінансових заборгованостей, низької ліквідності підприємств.

На сьогоднішній день в Україні немає належно розроблених методів економічної оцінки управлінського ризику, не використовуються знання спеціалістів та експертів ризику. Застосування зарубіжних методик, розрахованих на стабільне функціонування ринкової економіки, в наших умовах ускладнюється відсутністю досконалої законодавчої бази, кризовими явищами в економіці тощо.

Усі ці недоліки викликані певною безсистемністю переходу України до ринкових відносин. Вони негативно впливають на ефективність функціонування вітчизняних акціонерних та інвестиційних компаній, виробничих підприємств, роблять практично неможливим досягнення їх основних цілей. Тому проблема оцінки та зменшення управлінського ризику являється актуальною.

1.2. СТУПІНЬ РОЗРОБКИ ПРОБЛЕМИ

Американський вчений-економіст Дж. Кейнс економічно окреслив поняття ризику та зробив першу класифікацію його видів. Основні питання теорії і практики економічної оцінки ризику викладені у працях зарубіжних вчених А. Маршалла, А. Пігу. Прикладом комплексного підходу в питаннях ризику можна вважати методикку аналізу ризику, розроблену американським вченим У. Рувом. Значний інтерес представляє і модель вибору ризику Д. Аткінсона та група теорій "очікуваної цінності" Н. Феатера. На практиці при оцінці ризику часто використовують критерії, запропоновані відомим американським експертом Б. Берлімером. Залежність ризику від сукупності факторів досліджували у своїх книгах та монографіях Р. Піндайк, Е. Дж. Долан, Д. Ліндсей. Дослідження методів економічної оцінки ризику в сучасних умовах відображено у працях Д. Таганова, В. Стефаніка, Грабового.

ЛІТУБ Ц. В. Стефаніка
АН України

С. Петрової, С. Полтавцева, К. Романової, Б. Хрустальнової, С. Яровенка та інших фахівців.

Однак, дослідники характеризують, як правило, загальні проблеми ризику, не враховуючи специфіки та особливостей управлінського ризику. Проблеми формування системи методів зменшення управлінського ризику та забезпечення її ефективності в умовах економіки України відносяться до тих, які вимагають першочергового розв'язання.

1.3. МЕТА І ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою роботи є розробка теоретичних та методичних основ економічної оцінки управлінського ризику і способів його зменшення в системі менеджменту підприємств. На відміну від інших робіт, де проблеми ризику розглядаються узагальнено, в даній роботі особливу увагу приділено дослідженню управлінського ризику.

Для досягнення поставленої мети в дисертації розв'язано такі завдання:

- уточнено сутність ризику як економічної категорії;
- досліджено поняття управлінського ризику та його властивості;
- запропоновано спосіб виміру управлінського ризику та метод його оцінки в інвестиційному процесі;
- обґрунтовані заходи зменшення управлінського ризику в системі ризикоменеджменту.

1.4. ПРЕДМЕТ І ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ

Предметом дослідження є процес економічної оцінки та зменшення управлінського ризику на підприємствах. Об'єктом дослідження вибрані промислові підприємства, у першу чергу Відкриті акціонерні товариства "Львівський автобусний завод", "Львівський завод гідромеханічних передач", державний концерн "Львівприлад" та інші.

1.5. МЕТОДОЛОГІЯ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Теоретичною, методологічною та практичною базою роботи стали монографії і періодичні публікації провідних вітчизняних та зарубіжних вчених, законодавчі та нормативні акти України. Для виявлення стійких закономірностей в процесі економічної оцінки та зменшення управлінського ризику деякі питання розглянуті в історичному аспекті.

При аналізі та обробці інформації використано статистичні, аналітичні, економіко-математичні та експертні методи дослідження.

1.6. НАУКОВА НОВИЗНА ДИСЕРТАЦІЇ

І ОСОБИСТИЙ ВКЛАД ДИСЕРТАНТА

Наукова новизна дослідження полягає в розробці теоретич-

них та методичних основ економічної оцінки ризику та способів його зменшення як важливих елементів комплексу організаційно-економічних заходів щодо налагодження стійкого фінансового становища вітчизняних підприємств.

На захист виносяться нові, отримані дисертантом шляхом дослідження, результати, а саме:

- класифікація видів ризику, яка характеризує його за якісними, кількісними та ринковими ознаками і дає змогу виділити основні характеристики управлінського ризику як економічного явища, що виникає в процесі прийняття управлінських рішень;

- розробка методу економічної оцінки управлінського ризику, який відображає збитки, що може понести підприємство в процесі дії певних факторів, та ймовірність впливу цих факторів;

- обґрунтування методичних рекомендацій з оцінки управлінського ризику в інвестиційному процесі, в основу яких покладені величини збитків та ймовірності їх виникнення в кожній сфері діяльності підприємства (організаційній, соціальній, економічній, фінансовій, технологічній, виробничій);

- розробка механізму зменшення управлінського ризику заходами ризикоменеджменту через прийняття ризикополітичної програми підприємства.

1.7. ТЕОРЕТИЧНА І ПРАКТИЧНА ЦІННІСТЬ РОБОТИ

Теоретичне значення результатів дослідження полягає у поглибленні знань про ризик як економічне явище. У дисертації окреслено поняття управлінського ризику та описано його економічну природу. Основні теоретичні положення дисертаційної роботи покладено в основу економічної оцінки ризику, яка базується на ринкових факторах впливу.

Практичне значення дослідження полягає в розробці рекомендацій щодо ризикополітичної програми підприємства зі зменшення управлінських ризиків. Запровадження цієї програми у ВАТ "Львівський завод гідромеханічних передач" та "Львівський автобусний завод" дало змогу покращити фінансове становище підприємств, прийняти оптимальні управлінські рішення, створити науково обґрунтовану програму поступового входження в ринкові відносини.

Дисертаційна робота містить ряд пропозицій з вдосконалення методів оцінки ризику, прийняття оптимального рішення в обстановці невизначеності, розробки ризикополітичної програми підприємства.

1.8. РЕАЛІЗАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Впровадження результатів досліджень у ВАТ "Львівський автобусний завод" дало можливість здійснювати цілеспрямовані кроки щодо зменшення управлінського ризику та запровадження

ризикополітичної програми підприємства. Одержані внаслідок дослідження результати в частині методик економічної оцінки ризику впроваджено у ВАТ "Львівський завод гідромеханічних передач".

Методичні положення про способи зниження ризику перевірялись експериментально на групі підприємств м. Львова.

1.9. АПРОБАЦІЯ РОБОТИ

Основні результати дослідження та питання їх наукової та економічної доцільності були розглянуті та схвалені на II Міжнародному конгресі українських економістів (Одеса, 1994 р.), міжнародній конференції "Становлення нової економічної системи в Україні" (Львів, 1994 р.), науково-практичній конференції "Сучасні проблеми розвитку ринку, сертифікації та конкурентоспроможності товарів та послуг" (Львів, 1996 р.), міжнародній науково-практичній конференції "Вища освіта в Україні: реалії, тенденції, перспективи розвитку" (Київ, 1996 р.), науково-практичній конференції "Фінанси України при переході до ринку: теорія і практика" (Луцьк, 1996 р.).

1.10. ПУБЛІКАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Основні положення і висновки, що містяться у дисертаційній роботі, опубліковано у збірниках наукових праць та матеріалів, тезах доповідей на науково-практичних конференціях. За результатами виконаного дослідження опубліковано 17 наукових праць. Загальний обсяг публікацій становить 6,1 друк. аркушів.

1.11. СТРУКТУРА І ОБСЯГ РОБОТИ

Основний текст дисертаційної роботи викладено на 182 стор. машинописного тексту, який включає 6 таблиць, 10 рисунків. У списку використаної літератури - 123 назви.

1.12. КОРОТКИЙ ВИКЛАД РОБОТИ

У *вступі* обґрунтовується актуальність проблеми, що вивчається, визначені мета і завдання, предмет і об'єкт дослідження, а також наукова новизна і практичне значення одержаних результатів.

У *першому* розділі дисертації розглянуто економічну природу ризику, розкрито сутність ризику як економічного явища. Проведено також критичний аналіз основних теорій економічного ризику, погляди багатьох вчених про сутність ризику. Розроблено класифікацію видів ризику та подано її обґрунтування. Розглянуто вплив факторів, які визначають ризик. Вводиться поняття "управлінський ризик", показана його факторіально-ймовірнісна природа, а також наводиться загальна формула для його виміру.

Другий розділ присвячений дослідженню існуючих методів економічної оцінки управлінського ризику, які є базовими для

розробки способів зменшення ризику. У цьому розділі сформовано комплекс методик оцінки управлінського ризику, вказано на їх недоліки та переваги. Обґрунтовується також необхідність вдосконалення існуючих методів оцінки ризику. Розділ містить опис методики економічної оцінки управлінського ризику, наводиться приклад її використання.

У *третьому* розділі наведено теоретичні підходи до зменшення управлінського ризику, на основі яких розроблено ризикополітичну програму підприємства та механізми її запровадження.

У *висновках* підсумовуються результати досліджень та запропоновано рекомендації з їх практичного застосування.

2. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

2.1. СУТНІСТЬ І КЛАСИФІКАЦІЯ РИЗИКУ

Управління на підприємствах здійснюється через прийняття і реалізацію відповідних рішень, від якості яких залежатиме не лише сьогоdnішній фінансовий стан підприємства, але й можливість його існування, тобто отримання прибутків у майбутньому. Приймаючи важливі рішення та виробляючи стратегію розвитку підприємства, керівники всіх рівнів зобов'язані враховувати управлінський ризик.

У відповідності до позиції економіста Дж. Кейнса виділяють два основних види ризику - ризик підприємця і ризик кредитора. Подальші розробки дали можливість доповнити і розширити цю класифікацію. У дисертації на засадах вивчення фактичних матеріалів діяльності підприємств запропоновано класифікацію ризику за 14 ознаками, які відображають дві групи факторів - ринкові та вербальні /рис. 1,2/. Ринкові ознаки передбачають виділення певного виду ризику в ринковому середовищі і характеризують ризик за сферою виникнення, рівнем ієрархії тощо. Вербальні ознаки групують ризик всередині ситуації невизначеності. Вони дають змогу виділити основні характеристики ризику - мотивованість, виправданість, раціональність. Саме цим характеристикам повинен відповідати управлінський ризик, на який часто йдуть керівники всіх рівнів.

2.2. ВИМІРЮВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОГО РИЗИКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Проведені дослідження показують, що під управлінським ризиком слід розуміти небезпеку від прийняття менеджером помилкового рішення, випадок, коли управлінське рішення, прийняте пізніше, виявиться кращим, ніж те, що прийняте раніше. Правильність прийняття управлінського рішення визначається якістю і специфікою роботи відділів та служб підприємства. Зокрема, менеджер, приймаючи рішення, повинен брати до уваги всі можливі випадки, що супроводжуються збитками, передбачити результа-

РИНКОВІ ОЗНАКИ

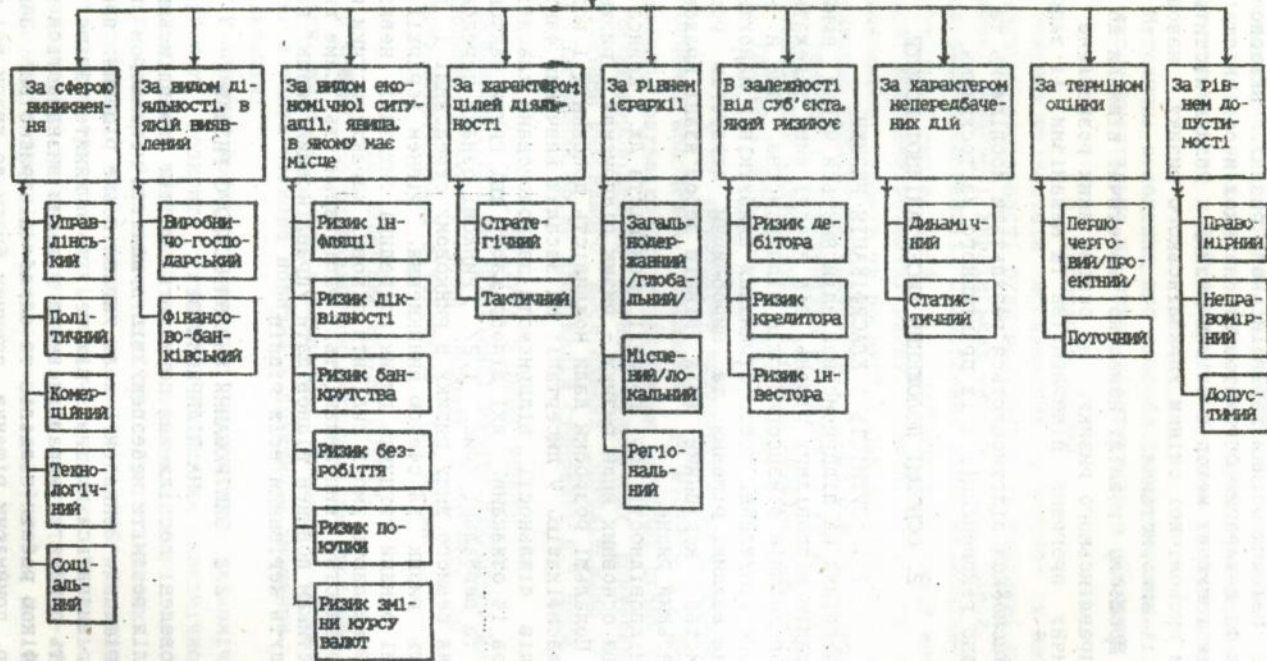

Рис. 1. Класифікація видів ризиків за ринковими ознаками

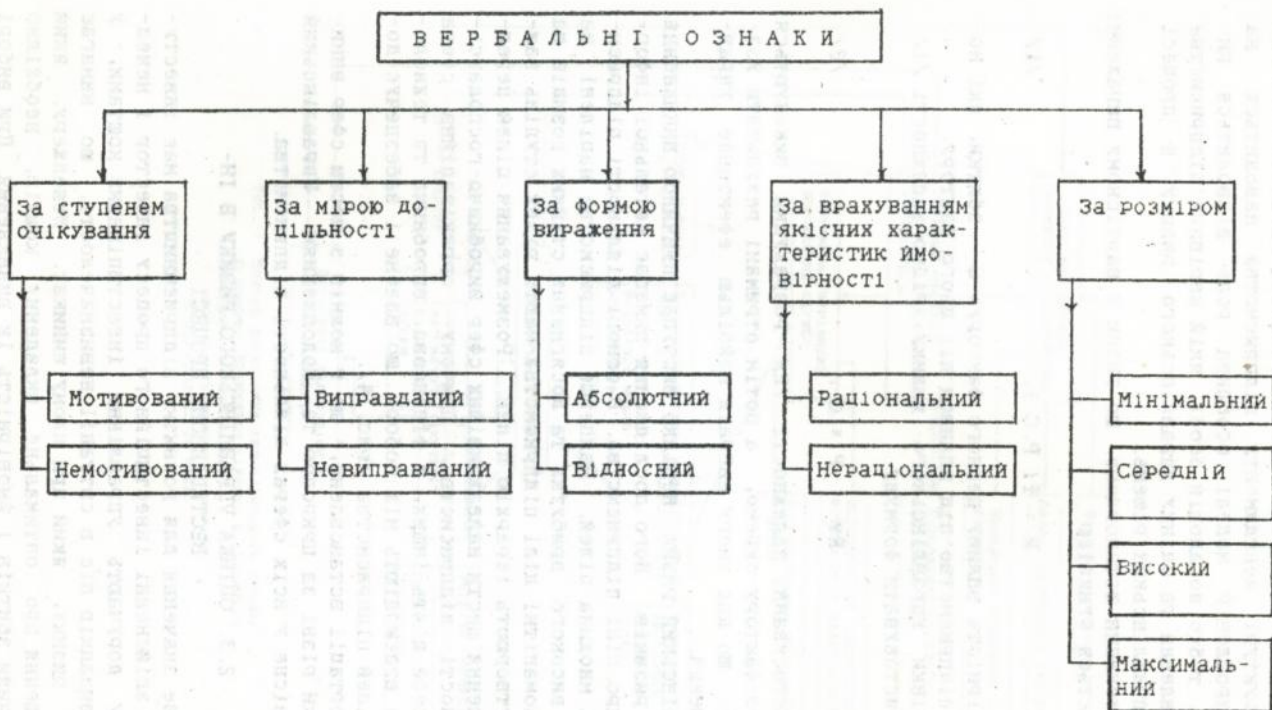

Рис. 2. Класифікація видів ризику за вербальними ознаками

ти впливу різних факторів. Схема прийняття управлінського рішення в структурі менеджменту підприємства наводиться на рис. 3. У розробленій моделі особлива роль відводиться ризик-тейкеру, тобто посадовій особі, якій керівник підприємства доручає виявлення та оцінку управлінського ризику в процесі прийняття управлінських рішень.

Дослідженнями встановлено, що ризик у вартісному вираженні характеризується функцією

$$R = f(P, C), \quad /1/$$

де P - ймовірність впливу певного фактору; C - збитки, які може понести підприємство під впливом дії цього фактору.

Для оцінки управлінського ризику згідно залежності /1/ можна використовувати формулу

$$Ry = P * C. \quad /2/$$

При застосуванні залежності /2/ розрахунки виконуються для кожного фактору окремо, а потім отримані результати узагальнюються, що дає змогу вибрати найбільш ефективне управлінське рішення.

Управлінський ризик нерідко виступає причиною виникнення всіх інших ризиків. Його дослідження вимагає детальної інформованості про цілі підприємства. В основі діяльності підприємства лежить множина цілей. Найперше підприємства націлені на отримання високого прибутку та досягнення стійких позицій на ринку. Різноманітні цілі підприємства мають різну ступінь важливості і утворюють ієрархію цілей. Розмежування цілей передбачає виділення шести найважливіших сфер виробничо-господарської діяльності підприємства. Причому організаційна сфера включає в себе п'ять інших, а фінансова, виробнича та технологічна тісно взаємодіють між собою, що власне і забезпечує досягнення цілей підприємства /рис. 4/.

У дисертації встановлено, що у кожній з шести сфер виникають ризики різні за природою та походженням. Управлінський ризик має місце у всіх сферах діяльності підприємства.

2.3. ОЦІНКА УПРАВЛІНСЬКОГО РИЗИКУ В ІНВЕСТИЦІЙНОМУ ПРОЦЕСІ

Важливе значення для розвитку підприємництва має інвестування. При здійсненні інвестиційного процесу інвестор і менеджер, якому доручають управління інвестиційними коштами, у більшості випадків діє в ситуації невизначеності, що вимагає врахування ризику, який при цьому виникає. Менеджеру, який приймає рішення про оптимальне вкладення коштів, необхідно знати величини збитків і ймовірність їх виникнення. При виборі найприбутковішого варіанту вкладення інвестиційних коштів до-

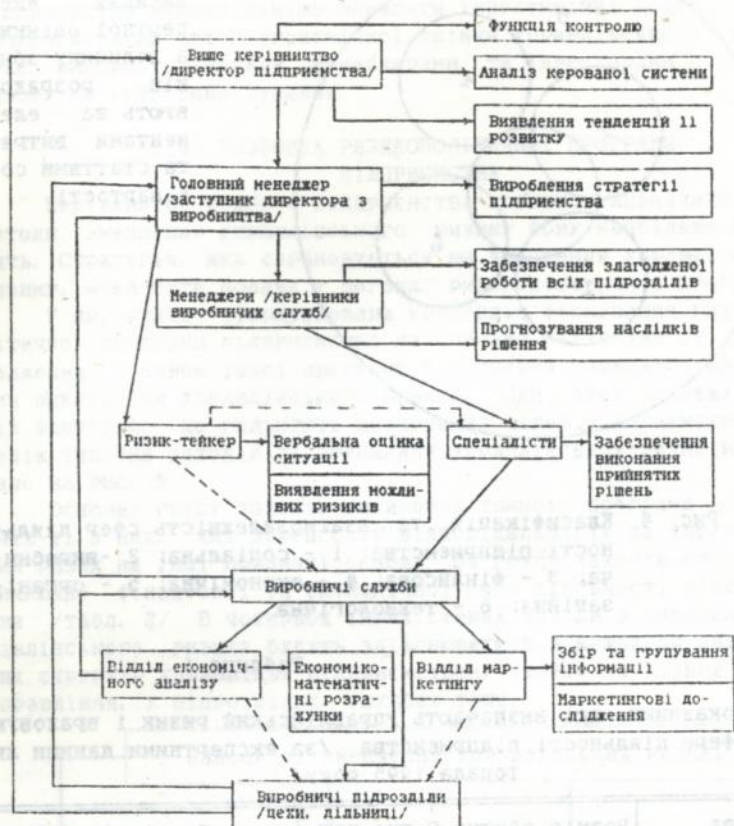

Рис. 3. Модель врахування управлінського ризику в процесі прийняття рішення в структурі виробничого менеджменту:
 --- лінійні зв'язки;
 - - - функціональні зв'язки.

цільно використовувати залежність /2/. Для цього слід розглядати середнє значення показників збитків і ймовірностей їх виникнення в кожній сфері діяльності підприємства /табл. 1/. Ймовірність впливу певного фактору на засадах експертної оцінки, а величину збитків розраховують за елементами витрат та статтями собівартості.

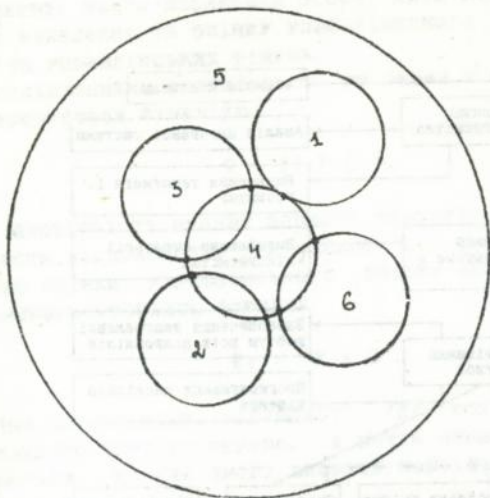

Рис. 4. Класифікація та взаємозалежність сфер діяльності підприємства: 1 - соціальна; 2 - виробнича; 3 - фінансова; 4 - економічна; 5 - організаційна; 6 - технологічна.

Таблиця 1

Показники, які визначають управлінський ризик і враховують сфери діяльності підприємства /за експертними даними листопада 1995 року/

Назва підприємства	Розмір збитку С, тис. грн.						Ймовірність Р					
	C1	C2	C3	C4	C5	C6	P1	P2	P3	P4	P5	P6
ВАТ ЛАЗ	300	200	450	150	500	230	0,6	0,3	0,1	0,2	0,4	0,7
ВАТ ЛЗГП	270	300	250	75	108	450	0,8	0,5	0,6	0,7	0,8	0,4
ЛВВІВПРИЛАД	400	300	150	75	48	86	0,1	0,5	0,3	0,4	0,6	0,2

Для кожного підприємства розраховується середній ризик

$Ry_1 = 300 \cdot 0,6 + 200 \cdot 0,3 + 450 \cdot 0,1 + 150 \cdot 0,2 + 500 \cdot 0,4 + 230 \cdot 0,7 = 676$ тис. грн.;

$Ry_2 = 270 \cdot 0,8 + 300 \cdot 0,5 + 250 \cdot 0,6 + 75 \cdot 0,7 + 108 \cdot 0,8 + 450 \cdot 0,4 = 834,9$ тис. грн.;

$Ry_3 = 400 \cdot 0,1 + 300 \cdot 0,5 + 150 \cdot 0,3 + 75 \cdot 0,4 + 48 \cdot 0,6 + 86 \cdot 0,2 = 311$ тис. грн.

Найменший середній ризик характеризує діяльність державного концерну "Львівприлад" / $Ry_3 = 311$ тис. грн. / . Саме в це підприємство найдоцільніше вкладати інвестиційні кошти. Отже, запропонований метод економічної оцінки управлінського ризику може використовуватися менеджерами та інвесторами в процесі вибору об'єкту інвестування.

2.4. РОЗРОБКА РИЗИКОПОЛІТИЧНОЇ ПРОГРАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Керівництво кожного підприємства повинно визначити, які методи зменшення управлінського ризику йому найбільше підходять. Стратегія, яка спрямовується на зменшення управлінського ризику, може бути подана у вигляді ризикополітичної програми.

У дисертації сформульована концепція формування ризикополітичної програми підприємства та описано механізми її запровадження. Основою такої програми є усунення найважливіших причин виникнення управлінського ризику. Цим буде обмежуватися дія факторів, що гальмують досягнення цілей підприємства. Перелік типових заходів зі зменшення управлінських ризиків показано на рис. 5.

Основну групу заходів ризикополітичної програми становлять ті з них, які переносять відповідальність за управлінський ризик на інші юридичні особи. Ця група заходів стосується виключно фінансової та економічної сфер діяльності підприємства /табл. 2/. В чотирьох інших сферах заходи з подолання управлінського ризику будуть здійснюватися в межах організаційних структур управління підприємством, тобто на різних рівнях управління, у підрозділах, службах тощо.

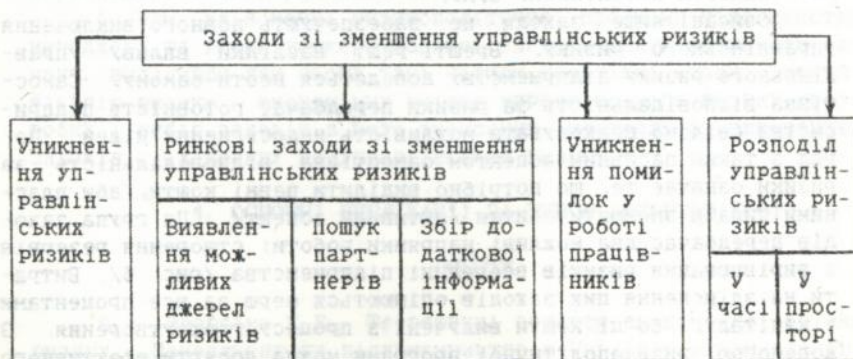

Рис. 5. Типові заходи зі зменшення управлінських ризиків підприємства

Таблиця 2

Заходи з перенесення відповідальності за управлінські ризики

Перенесення відповідальності за управлінські ризики						
Розподіл управлінських ризиків		Договірне обмеження управлінських ризиків			Страховання	
Розкладка ризиків	Створення ризикоспілки	Безвідмовне перенесення відповідальності за ризик	Узгодження додаткових договірних умов	Затвердження спеціальних угод	Майна	Людей

Важливим компонентом механізму застосування методів зменшення управлінського ризику у підприємстві є ризикоменеджмент, тобто управління "портфелем ризиків", здійснення якого потребує запровадження системи заходів зі зменшення ризику.

Наступну групу заходів з перенесення відповідальності за ризик і одну з найголовніших складових ризикополітичної програми становить страхування. Головна ідея страхування полягає в тому, щоб охопити ризики і вирівняти їх всередині певної умовно-функціонуючої системи. Основними елементами цієї системи є страхова компанія і її клієнти. Шляхом сплати страхових внесків клієнт страхової компанії "віддає" їй свій ризик, а вона в свою чергу, у випадку збитків, зобов'язується виплатити певну, наперед встановлену суму.

Описані вище заходи не забезпечують повного виключення управлінського ризику. Врешті-решт наслідки впливу управлінського ризику підприємству доведеться нести самому. Самостійна відповідальність за ризики передбачає готовність підприємства свідомо враховувати можливість недосягнення цілей. Поряд з таким пасивним аспектом самостійна відповідальність за ризики означає те, що потрібно виділити певні кошти, аби власними силами зменшити збитки /активний аспект/. Ця група заходів передбачає два можливі напрямки роботи: створення резервів і вирівнювання ризиків всередині підприємства /рис. 6/. Витрати на здійснення цих заходів оцінюються перш за все процентами з капіталу, бо ці кошти вилучені з процесу грошоутворення. З допомогою ризикополітичної програми можна досягти ефективного впливу на ризикові ситуації, а також певного рівня безпеки.

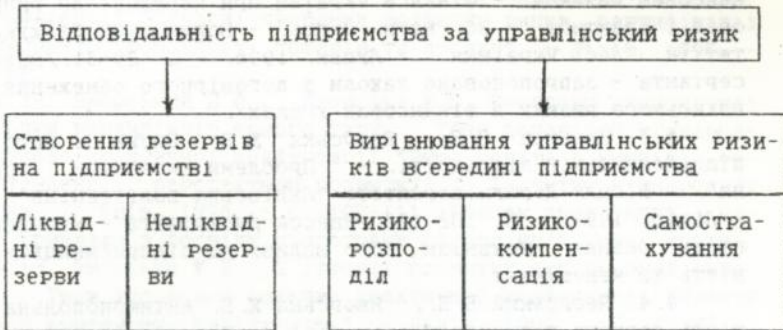

Рис. 6. Схема заходів посилення відповідальності за управлінський ризик

3. ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

1. В умовах формування ринкових відносин в Україні менеджерам необхідно найбільш точно здійснювати економічну оцінку управлінського ризику, використовуючи при цьому величини можливих збитків та ймовірність їх виникнення.

2. Для всебічної оцінки фінансового становища підприємства, керівникам потрібна достовірна інформація про ступінь управлінського ризику та причини його виникнення. З цією метою можна використовувати розроблений в дисертації метод економічної оцінки ризику.

3. На підприємствах слід розробляти ризикополітичні програми, використовуючи комплекс необхідних заходів. Це буде сприяти застосуванню різних форм страхування для пом'якшення негативного впливу ризикоподій.

4. При здійсненні ризикополітичної програми підприємства менеджери та ризик-тейкери повинні застосовувати ризикоменеджмент, виділивши при цьому такі чотири необхідні етапи: ідентифікацію ризику, економічну оцінку управлінського ризику, розробку і вибір заходів з його зменшення, контроль за виконанням заходів і їх впливу на управлінський ризик.

4. ОСНОВНІ ПУБЛІКАЦІЇ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ

РОБОТИ

4.1. Яворська Ж. Б. Теоретичні аспекти економічної оцінки ризику. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. - 36. наук. праць. - Держуніверситет "Львівська політехніка". - Львів, 1996. - С. 124-125.

4.2. Кузьмін О., Яворська Ж., Горячка О. Управління фінансовими ризиками підприємства. - Львів, 1998. - С. 10-15.

нансовим ризиком. - Фінанси України при переході до ринку: теорія і практика. - 36. наук. праць. - Волинський Держуніверситет ім. Лесі Українки. - Луцьк, 1996. - С. 29-31. /Внесок дисертанта - запропоновано заходи з договірною обмеження управлінського ризику в фінансових угодах/.

4.3. Кузьмін О.Е., Яворська Ж.Б. Ризик і його роль в підприємницькій діяльності. - "Проблеми економіки і управління". - Вісник Держуніверситету "Львівська політехніка". N 284. - Львів, 1994. - С. 102-103. /Внесок дисертанта - уточнено сутність ризику, механізм його впливу на підприємницьку діяльність та менеджмент/.

4.4. Яворський Б.П., Яворська Ж.Б. Антимонопольна діяльність держави в ринковій економіці. - Україна в світовому економічному просторі. - Матеріали другого конгресу Міжнародної української економічної асоціації. - Національна академія наук України. - Київ, 1996. - С. 156-160. /Внесок дисертанта - виявлено основні риси монополізму, його роль в ринковій економіці/.

4.5. Яворський Б.П., Яворська Ж.Б. Місце і функції на ринку товарів та послуг торгового підприємства як суб'єкта ринкових відносин. - Збірник матеріалів за підсумками науково-дослідної роботи. - Львівська комерційна академія. - Львів, 1995. - С. 49-51. /Внесок дисертанта - виявлено найважливіші функції менеджменту торгового підприємства/.

4.6. Яворський Б.П., Яворська Ж.Б. Економічна стратегія діяльності торгового підприємства в умовах ринкових відносин. - Збірник матеріалів за підсумками науково-дослідної роботи. - Львівська комерційна академія. - Львів, 1996. - С. 48-49. /Внесок дисертанта - виявлено проблеми управління торговими підприємствами/.

4.7. Яворська Ж.Б. Інформація і бізнес. - Матеріали республіканської науково-практичної конференції "Сучасні інформаційні технології". - Львів, 1995. - С. 78-79.

4.8. Яворський Б.П., Яворська Ж.Б. Комерційна інформація і її захист. - Матеріали науково-практичної конференції "Сучасні інформаційні технології". - Львів, 1995. - С. 76-78. /Внесок дисертанта - подано обґрунтування доцільності захисту певної інформації в системі менеджменту підприємства/.

4.9. Яворська Ж.Б. Організація роботи та функціонування малого бізнесу. - Матеріали науково-практичної конференції "Сучасні проблеми розвитку, сертифікації та конкурентоспроможності товарів та послуг". - Львів, 1996. - С. 35-36.

4.10. Яворська Ж.Б. Проблема критичних точок ризику в діяльності підприємств. - Матеріали науково-практичної конференції "Сучасні проблеми розвитку ринку, сертифікації та конкурентоспроможності товарів та послуг". - Львів, 1996. - С. 36-38.

4.11. Яворська Ж.Б. Стратегічний маркетинг як спосіб

зменшення управлінського ризику. - Матеріали науково-практичної конференції "Сучасні проблеми розвитку ринку, сертифікації та конкурентоспроможності товарів та послуг". - Львів, 1996. - С. 51-52.

4.12. Яворський Б. П., Яворська Ж. Б. Проблеми економічної підготовки управлінців нового типу. - Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції "Вища освіта в Україні: реалії, тенденції, перспективи розвитку". - Інститут міжнародних відносин. - Київ, 1996. - С. 109-111. /Внесок дисертанта - наведено приклади з досвіду підготовки управлінців інших країн/.

4.13. Яворська Ж. Б. З історії розвитку акціонерних товариств. - Тези доповідей науково-практичної конференції "Участь молоді в державному будівництві". - Львів, 1994. - С. 21-22.

4.14. Яворська Ж. Б. Деякі аспекти зовнішньоекономічної діяльності України. - Тези доповідей науково-практичної конференції "Участь молоді в державному будівництві". - Львів, 1994. - С. 36-38.

4.15. Яворський Б. П., Яворська Ж. Б. Ринкова інфраструктура у сфері торгівлі та послуг. - Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції "Становлення нової економічної системи в Україні". - Львів, 1994. - С. 37-38. /Внесок дисертанта - вказано на перспективні напрямки розвитку ринкової інфраструктури в системі менеджменту підприємств торгівлі/.

4.16. Яворський Б. П., Яворська Ж. Б. До питання методики визначення монопольного становища на ринку. - Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції "Становлення нової економічної системи в Україні". - Львів, 1994. - С. 32-33. /Внесок дисертанта - висвітлено основні положення анти-монопольного законодавства України/.

4.17. Яворська Ж. Б. Менеджмент як елемент гуманізації навчального процесу в технічних навчальних закладах. - Тези республіканської науково-практичної конференції "Культура України, філософія та гуманітарна проблематика в навчальному процесі". - Львів, 1995. - С. 20.

S U M M A R Y

Yavorskaya J. B. Economic estimation and means of decreasing of risk in the management system of the enterprise.

Thesis for conferring a candidate's degree in economic sciences in speciality 08.06.02. - "Management", State University "Lvivska Polytechnika", Lviv, 1996.

The manuscript of the thesis, that deals with the theoretical research of economic estimation of risk and its economic nature is being deferred.

The author determined the factor-probable nature of risk. It is advisable for large enterprises to introduce special programme for risk decreasing. Classification of types of risk is worked out in the thesis, managing risk is described in details, and methods for its determination are given.

А Н Н О Т А Ц И Я

Яворская Ж. Б. Экономическая оценка и способы уменьшения риска в системе менеджмента предприятия.

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.06.02. - "Менеджмент", Государственный университет "Львовская политехника", Львов, 1996.

Защищается рукопись диссертационной работы, которая содержит теоретические исследования экономической оценки риска и его экономической природы. Диссертантом установлено, что риск обладает факториально-вероятностной природой. Крупным предприятиям целесообразно внедрять рискополитическую программу по уменьшению риска. В работе приводится разработка классификации видов риска, детально характеризуется управленческий риск, дается методика для его определения.

Ключові слова : управлінський ризик, ймовірність, ризико-менеджмент, ризикополітична програма.

Підп. до друку 25.11.96 . Формат 60x84¹/16
Папір друк. № 2. Офс. друк. Умов. друк. арк. 125
Умов. фарб.-відб. 1.25 Умовно-видав. арк. 1.17
Тираж 100 прим. Зам. 468. Безплатно

ДУП 290646 Львів-ІЗ, Ст. Бандери, 12

Дільниця оперативного друку ДУП
Львів, вул. Городоцька, 28Б

430304

AB 36.464